

Reisseronia gertrudae SIEDER, 1962 – nowy dla fauny Polski gatunek koszówki (Lepidoptera: Psychidae)

ADAM LARYSZ

ul. Stokrotek 3/7 41-400 Mysłowice, e-mail: adam@lepidoptera.slask.pl

ABSTRACT: *Reisseronia gertrudae* SIEDER, 1962 (Lepidoptera: Psychidae) – the bag moth species new to the Polish fauna.

The bag moth *Reisseronia gertrudae* SIEDER, 1962, parthenogenetic species was found in Imielin [CA 75], Upper Silesia, Poland. Bags were found on the trails of the track-way. During rearing them, hatched only females. Peter Hättenschwiller determined this species as *R. gertrudae*, but he pointed some differences between Austrian and Silesian specimens.

KEY WORDS: Insecta, Lepidoptera, Psychidae, parthenogenesis, *Reisseronia gertrudae*, new record, Imielin, Upper Silesia, Poland.

WSTĘP

Motyle należące do rodziny Psychidae są najczęściej niewielkich rozmiarów i niepozornie, czarno lub brunatno ubarwione. Samce zawsze są uskrzydłone, zaś samice niektórych gatunków nie posiadają skrzydeł a czasem nawet nóg i czułków. W Palearktyce znanych jest około 400 gatunków (SAUTER, HÄTTENSCHWILLER 1991). W Polsce wykazano dotychczas 38 gatunków (MARCINIAK 1994; BUSZKO & NOWACKI 2000).

Do rodzaju *Reisseronia* SIEDER, 1956 należy 10 gatunków. Gatunek *Reisseronia gertrudae* opisany przez SIEDERA w 1962 roku, znany był dotychczas jedynie z kilku stanowisk w południowej Styrii w Austrii i spotykany bardzo rzadko.

Prowadząc już kilkuletnie badania nad motylami w Imielinie [CA75] (pow. bieruńsko-łędzkiński), znalazłem w kwietniu i maju 2005 roku na murze niewielkiego budynku obok torowiska kolejowego 6 małych koszyczków z żywymi gąsienicami. Prowadząc dalszą ich hodowlę w domu, jeszcze w maju, z jednego koszyczka wylęgła się bezskrzydła samica. Zewnętrznie przypominała samice koszówek z rodzaju *Epichnopterix* HUBNER, 1825. Po kilku tygodniach z koszyka owej samicy wylęgło się kilkadziesiąt gąsienic, które natychmiast zbudowały sobie koszyczki, identyczne jak koszyk swej matki. Przez jakiś czas hodowałem wylęgnięte gąsienice karmiąc je trawami, lecz później dalsza hodowla się nie udała. Zachęcony tym znaleziskiem, w kwietniu 2006 roku zacząłem intensywniejsze poszukiwania koszyków tego gatunku w tym samym miejscu. Początkowo znajdowałem pojedyncze koszyki ze wspinającymi się gąsienicami na murze tego samego budynku. Dopiero w maju zauważyłem na pobliskim torowisku kolejowym wędrujące, głównie po szynach kolejowych kilkadziesiąt okazów gąsienic z koszykami. Dalszą ich hodowlę prowadziłem w domu, karmiąc je liśćmi mniszka lekarskiego, które chętnie jadły. W niedługim czasie z koszyków wylęgło się kilkanaście samic i ani jeden samiec. Przez kilka dni próbowałem wabić samce na świeżo wylęgłe samice, w miejscu znalezienia koszyków, jednak bez rezultatu. Po kilku tygodniach tylko z kilku koszyków, z których wylęgły się samice, powylęgały się małe gąsienice. Wtedy nabrałem pewności, że mam do czynienia z gatunkiem partenogenetycznym.

Mając duży problem z oznaczeniem tego gatunku koszówki, wysłałem koszyki i kilka samic do znawcy palearktycznych Psychidae, Pana Petera Hättenschwillera ze Szwajcarii. Po dokładnym zbadaniu samic oraz porównaniu koszyków z koszyczkami z *locus typicus* z Austrii, P. Hättenschwiller powiadomił mnie, że moja koszówka należy do gatunku *Reisseronia*

gertrudae, który faktycznie jest gatunkiem dzieworodnym (SIEDER 1962, HÄTTENSCHWILLER 2004). Wspominał również, że są pewne różnice w budowie nóg u samic między okazami *R. gertrudae* z Austrii a znalezionymi przeze mnie w Imielinie. W tej sytuacji wydaje się celowe dokładniejsze zbadanie znalezionego przeze mnie gatunku, aby jednoznacznie stwierdzić czy nie mamy czasem do czynienia z gatunkiem nieznanym dotąd nauce, co – mam nadzieję – nastąpi w niedługim czasie. W tym miejscu chciałbym serdecznie podziękować Panu Peterowi Hättenschwillerowi za oznaczenie tej koszówki.

CHARAKTERYSTYKA *Reisseronia gertrudae* SIEDER, 1962

Dokładny opis gatunku znajduje się w pracy SIEDERA (1962).

Gąsienica

Wymiary: 5,5–6 mm długości, lekko spłaszczona, na końcu trochę mocniej zwężona. Ubarwienie zakonserwowanych w alkoholu gąsienic jest bursztynowe i bez rysunku. Pokrywa głowowa i trzy zesklekotyzowane segmenty tułowiowe są czarno-brunatne. Nogi tułowiowe są dobrze rozwinięte. Szczeciny na ciele są bardziej rozwinięte tylko na trzech pierwszych segmentach tułowiowych i mocniej zabarwione, na pozostałych schowanych w koszyczku segmentach odwłokowych wielokrotnie słabsze.

Imago ♀

Wymiary: długość 3 mm, szerokość 1–1,5 mm; po złożeniu jaj długości 1–1,5 mm i 1 mm szerokości.

Głowa półkulista. Oczy okrągłe, czarne. Czułki jednoczłonowe. Obok uwsteczniionych czułków, wyrostek w kształcie krótkiego ciernia. Aparat gębowy całkowicie zmarniał, bez wyrostków głaszczkowych.

Thorax: Trzy segmenty tułowiowe są brązowe, zesklekotyzowane. Trzy szklście wyglądające pary nóg wprawdzie są obecne, jednak zmarniałe.

Abdomen: jasnobrązowy, silnie owłosiony, szczególnie boki są gęsto owłosione. Pierwszy segment abdominalny jest trochę ciemnej brunatnawy, dalsze segmenty jaśniejsze. Pokładełko jest podłużne, nieowłosione, tak samo także dwa ostatnie segmenty.

Koszyczek: Bardzo podobny jak u *Reisseronia tarnierella* BRD. Materiał budulcowy: delikatne, suche kawałki traw, przycięte na prawie równą długość i ściśle przyłączone.

Urozmaicenie koszyczków jest tylko minimalne. Przy *R. tarnierella* różnice w wielkości koszyczków samic (duże, grube) i samców (cieńsze, smuklejsze) są łatwo zauważalne. Koszyczki są lekko przyprzędzane u podstawy traw lub leżą luźno na ziemi.

Wymiary: długość 6–7 mm, szerokość 2 mm.

PIŚMIENNICTWO

- BUSZKO J., NOWACKI J. 2000. The Lepidoptera of Poland A Distributional Checklist. *Polish ent. Monogr.* 1: 178 pp.
- HÄTTENSCHWILLER P. 2004. *Acanthopsyche muralis* sp. n. – ein parthenogenetischer Sackträger aus China und Überblick über die bekanntesten parthenogenetischen Arten der Psychidae. *Nota lepid.* 27(1): 71–78.
- MARCINIAK B. 1994. Lista systematyczna Psychidae Polski. *Wiad. ent.* 13(4): 235–241.
- SAUTER W., HÄTTENSCHWILLER P. 1991. Zum System der paläarktischen Psychiden (Lep., Psychidae). 1. Teil: Liste der paläarktischen Arten. *Nota lepid.* 14(1): 69–89.
- SIEDER L. 1962. *Reisseronia gertrudae* spec. nov. parthenogenetisch (Lepid., Psychidae). *Z. wien. ent. Ges.* 47: 86–92.